

RECENSIES

H.B. Wiardi Beckman, *En die twee jongens zijn wij. Brieven aan M. van der Goes van Naters*. Ingeleid en bezorgd door Mireille Berman en Marijke Halbertsma-Wiardi Beckman (Amsterdam: Mets & Schilt en Wiardi Beckman Stichting, 2007) 301 p. ISBN 978-90-5330-549-2.

Op een dag in de enerverende novembermaand van 1918 was er op het schoolplein van het Nijmeegse gymnasium een oploopje. Een jongen uit de derde klas hield een redevoering, waarin hij het opnam voor de sociaaldemocratische leider Pieter Jelles Troelstra. Hij werd uitgelachen en in het nauw gedreven. Een zesdeklasser redde hem uit zijn benarde positie. De moedige redenaar was Herman Bernard ‘Stuuf’ Wiardi Beckman (1904-1945), zijn redder was Marinus ‘Dup’ van der Goes van Naters (1900-2005), die het voorval later in zijn memoires vastlegde. Dit contact was het begin van een langdurige en intense vriendschap tussen twee jongens, afkomstig uit de welgestelde Nijmeegse elite, die waren gegrepen door het socialisme.

De twee vrienden zouden zich ontwikkelen tot belangrijke voormannen van de Nederlandse sociaaldemocratie. Van der Goes van Naters studeerde rechten in Leiden, was advocaat en juridisch adviseur van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen. Hij werd in 1935 lid van het partijbestuur van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP) en in 1937 lid van de Tweede Kamer. De bezettingsjaren bracht Van der Goes door in gijzelaarskampen. Na de oorlog was hij fractievoorzitter van de SDAP en de PvdA. Wiardi Beckman studeerde geschiedenis in Leiden bij Johan Huizinga en assisteerde oud-partijleider Troelstra bij het voltooiën van diens *Gedenkschriften*. Hij was van 1932 tot 1937 assistent-hoofdredacteur en van 1937 tot 1940 hoofdredacteur van het sociaaldemocratische dagblad *Het Volk*. Van 1937 tot 1940 was hij tevens lid van de Eerste Kamer voor de SDAP. Wiardi Beckman was, evenals Van der Goes, een groot voorstander van ideologische vernieuwing van de sociaaldemocratie en had een belangrijk aandeel in de totstandkoming van het nieuwe beginselprogramma van de SDAP in 1937. Tijdens de Duitse bezetting was hij betrokken bij de verzetskrant *Het Parool* en bij illegaal overleg over partijvernieuwing en de toekomst van Nederland. In 1942 werd hij gearresteerd bij een poging naar Engeland uit te wijken, waarna een gang door verschillende concentratiekampen volgde. Kort voor de bevrijding overleed Wiardi Beckman in Dachau.

Van der Goes van Naters en Wiardi Beckman begonnen elkaar brieven te schrijven toen Van der Goes in 1919 in Leiden ging studeren. De brieven van Wiardi Beckman aan Van der Goes van Naters zijn bewaard gebleven. Een aantal daarvan schonk Van der Goes jaren geleden al aan het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis. Na zijn overlijden in 2005 vond de familie in een kistje op zolder de overige brieven van Wiardi Beckman. Deze brieven zijn na de publicatie van het hier besproken boek ook aan het IISG overgedragen. De brieven van Van der Goes aan Wiardi Beckman zijn verloren gegaan.

In dit boek zijn de brieven uit het kistje, aangevuld met enkele exemplaren uit de eerder overgedragen collectie, gepubliceerd. Soms is het wel eens lastig om over slechts de helft van de correspondentie te beschikken: wat zou Van der Goes van Naters precies geantwoord hebben? Waarom reageerde Wiardi Beckman zo? Maar over het algemeen is het 'verhaal' goed te volgen, al is het wel handig zo nu en dan Van der Goes van Naters' herinneringen *Met en tegen de tijd* (Amsterdam 1980) erop na te slaan. De brieven bieden boeiende lectuur. Ze gaan over dagelijkse dingen, school, studie, gevoelens, toekomstplannen en het socialisme. Ze laten ook een ontwikkeling zien, van schooljongen en student tot wetenschapper en vooraanstaand partijman. De beide jongens, zo komt goed naar voren, barstten van het idealisme, van verlangen een bijdrage te leveren aan een rechtvaardiger wereld. Ze waren actief lid van de Praktische Idealisten Associatie (PIA), een jongerenvereniging, waarvan de leden streefden naar een betere maatschappij door persoonlijke ontwikkeling en ze sloten zich aan bij de SDAP. Tegelijkertijd noemde Wiardi Beckman zich – heel curieus – een 'bolsjewiek' (p. 103), een benaming waarbij je niet direct aan een fijnbesnaarde idealist denkt. Regelmatig waren er PIA-kampen en ook in ander verband werd er vaak gekampeerd, waarover de jongens elkaar dan weer met voorpret of nagenietend schreven. Van het Pinksterkamp van SDAP-jongeren in 1926, waar hij met duizenden gelijkgestemden samen was, ging Wiardi Beckman, populair gezegd, helemaal uit zijn dak. 'Ik schrijf onzin, geloof ik; van werken komt nog niets; ik ben helemaal gek: het socialisme belijden deden wij altijd; hier hebben wij het Socialisme beleefd' (p. 151). Deze passage kenmerkt de enigszins pathetische jongeman, die Wiardi Beckman destijds was. Hij keek de eerste jaren nog erg op tegen de oudere Van der Goes ('lief Doupje'). Door zijn werk als assistent van Troelstra, vanaf 1928, kwam Wiardi Beckman als het ware op eigen benen te staan en werd de verhouding met Van der Goes van Naters gelijkwaardiger.

In 1934 houdt de correspondentie ineens op. De vriendschap was enigszins bekoeld, schreef Van der Goes van Naters later en dat kwam volgens hem doordat Wiardi Beckman volkomen in de ban was geraakt van de 'onintellectuele krachtfiguur' Koos Vorrink, de partijvoorzitter met wie hij, Van der Goes, een stroeve verhouding had. De bezorgers van de bundel noemen ook andere oorzaken van de verwijdering, zoals uiteenlopende opvattingen over persoonlijke kwesties. De vriendschap werd echter nooit helemaal verbroken. 'Dup' heeft de brieven van zijn vriend 'Stuuf', herinneringen aan een bijzondere vriendschap, altijd zorgvuldig bewaard.

Maarten Brinkman
Centraal Museum Utrecht

Jens Rydström en Kati Mustola (eds.), *Criminally Queer. Homosexuality and Criminal Law in Scandinavia 1842-1999* (Amsterdam: Aksant, 2007) 312 p.
ISBN 978-90-5260-245-5

In studies over de geschiedenis van homoseksualiteit mag een historisch overzicht van het strafrecht niet ontbreken. Vaak haasten auteurs zich echter langs platgetreden paden naar meer 'uitdagende' ontwerpen, maar de inleiding van *Criminally Queer* belooft de criminele codices in Scandinavië steeds als uitgangspunt te nemen, en men houdt woord. Het resultaat is een geslaagde en gedetailleerde sociaalhistorische vergelijking, opgehangen aan de wetten die gelijkgeslachtelijke seksuele betrekkingen